

P O L Y Ó I R A T S Z E M L E

061.3

A konferenciákról. - /Concerning conferences/- KING, A.- Journal of Documentation. 17.k. 2.sz. 1961.jun. 69-76 p.

A konferenciák és különösen a nemzetközi konferenciák a modern társadalom legfigyelemreméltóbb jelenségei közé tartoznak. Az USA-ban és Nyugat-Európában már-már járványszerű méreteket öltenek, de jelentőségük világszerte nő. Mi a feladatuk?

1. Uj tudományos eredmények bejelentése. Sokan azt tartják a legfontosabb célnak, de valóságban ez ritka. Az előadások szövege legtöbbször már előzőleg megjelenik a tudományos lapokban. /Az 1958. évi washingtoni ICSI konferencia előadásait már például hónapokkal előbb bekérték./ Ennek ellenére a konferenciák megrendezésénél az újdonság illúziója nagy szerepet játszik.
2. Információk és tapasztalatok cseréje. Ez már jóval realisabb cél. Az eszmék, elképzelések és ötletek kölcsönös megteremtésének szóban gyorsabb mint írásban. Ehhez azonban a résztvevők gondos megválogatása és létszámuk korlátozása szükséges.
3. Nevelői. Erre a célra elsősorban a szemináriumok szolgálnak, de sok széleskörű összejövetelnek is lehet ez a másodlagos célja.
4. A problémák feltárása, meghatározása. Általában másodlagos cél, de néha elsődleges is lehet.
5. Ténymegállapító és rögzítő célzat. Bizonyos szakértői bizottságok feladata sokszor egy adott témakör helyzetjelentésének összeállítása.
6. Tárgyalások és politikai elhatározások. Legmagasabb szintű példái ennek az ENSz vitái, de bizonyos szakmai területeken - pl. FID - is folyik ilyen munka.
7. Ünnepegyesség. Főleg azoknak a nagy konferenciáknak célja, amelyeknél a nemzetközi testületek egyetlen alkalmat szolgáltatnak tagjaik évenkénti találkozásához.

Az eredményeket illetően általában leglényegesebb a résztvevők közötti közvetlen kapcsolatok létesítése.

A dokumentáció legszámottevőbb nemzetközi konferenciái a második világháború után:

Figyelőszolgálat

- az Angol Királyi Társaság információs konferenciája 1948-ban Londonban,
- az Unesco párizsi konferenciája 1949-ben a tudományos referálás kérdéseiről,
- a washingtoni nemzetközi konferencia 1958-ban a tudományos információról.

Ezekon kívül a FID és az IFLA rendszeres évi tanácskozásai is nagy mértékben hozzájárulnak a dokumentalisták nemzetközi konferenciáinak eredményeéhez.

B.S.

002.6

Gazdaság és dokumentáció. - /Wirtschaft und Dokumentation/
BALKE, S.- Nachrichten für Dokumentation, 12.k. 1.sz. 1961.jun. 69-76 p. T:OMK

A Német Dokumentációs Társaság /Deutsche Gesellschaft für Dokumentation/ 12. évi közgyűlésén - 1960. október 18-án - elmondott beszédében BALKE miniszter a dokumentáció szakmai és szervezeti kérdéseivel foglalkozva megállapította, hogy a dokumentáció az NSZK-ban a decentralizáció irányában fejlődik. Hangsúlyozta azonban, hogy ugyanakkor szükség van egy olyan központra, amely mintegy összekötő kapcsolóként működik a különféle dokumentációval foglalkozó szervek között, s amely elméleti síkon is foglalkozik a dokumentáció fejlesztésének kérdéseivel. A "dokumentáció tudományának intézete" az NSZK-ban legcélszerűbben a Max-Planck intézetben valósítható meg.

A cikkhez tett szerkesztőségi megjegyzés szerint ennek a központi jellegű intézetnek a kialakítása már folyamatban is van.

B.S.

002 43 - 11

A dokumentáció és információ dokumentációja az NDK-ban. - /Die Dokumentation der Dokumentation und Information in der Deutschen Demokratischen Republik./ ZEKALLE, R.- Revue de la Documentation. 28.k. 2.sz. 1961.máj. 63-66 p. T:OMK

1952. közepén a berlini Institut für Dokumentation jogelődje megkezdte a dokumentációra vonatkozó szakirodalom rendszeres feltárását, A/6 méretű kartonokból összeállított katalógus formájában. A katalóguskartonok eleinte csak bibliográfiai adatokat, később rövid

tartalmi kivonatokat is tartalmaztak. 1956-ban ebből a könyvtári katalógusból dokumentációs szolgáltatás lett. Ettől az időtől kezdve a dokumentáció szakirodalmát kartonszolgálat formájában ismertetik és terjesztik, elsősorban az NDK dokumentációs állomásainak munkatársai részére.

A kartonszolgálat jelenleg 125 bel- és külföldi folyóirat cikkeire, szakkönyvekre, prospektusra, szabványokra és kongresszusi anyagokra terjed ki. Havonta átlag 60-60 karton kerül sokszorosításra az alábbi 2 főcsoportban:

- I. A dokumentáció módszertana és technikája,
- II. Az irodalomkutatás segédeszközei /szótárak, lexikonok, szabványok, címjegyzékek, bibliográfiák stb./

A kartonszolgálat 21 ország dokumentációs és információs szakirodalmára terjed ki, és összeállításában külföldi intézmények is segítik az NDK dokumentációs központjának munkáját. Az Institut für Dokumentation der Deutschen Akademie der Wissenschaften zu Berlin /Berlin W.8. Unter den Linden 8/ kérésre készséggel küld mintát és részletesebb ismertetést erről a szolgáltatásról.

/A dokumentáció és információ kartonszolgálat az OMK-ban is megtalálható./

B.S.

659.24

Gyors tájékoztatást az iparban. /Up-to-date information in industry./ - DIBNAH, S.T. - Library Association Record. 63.k.6.sz. 1961. jun. 202-203.p. T:OMK

Jóllehet mindenki egyetért abban, hogy az új ismereteket gyorsan kell alkalmazni az iparban és a kereskedelemben, a tapasztalat mégis azt mutatja, hogy ez ritkán történik így. Az OEEC 1958. évi megállapítása szerint a kisebb vállalatok műszaki problémáinak megoldásában az irodalom felhasználása jóval elmarad a személyes kapcsolatok és a helyi kutatások mögött. Egy 1959. évi angliai vizsgálat szerint pedig a műszakiaknak csak 12 %-a kezd úgy neki egy műszaki probléma megoldásánál, hogy előzetesen áttanulmányozza a vonatkozó szakirodalmat. Elsősorban a kis- és középüzemek fordítanak kevés gondot a megfelelő információk felkutatására.

A hosszútávlatú megoldás az oktatásban rejlik. Nemcsak a jelenlegi ismereteket kell tanítani, hanem azt is, hogy az érdekeltek miképpen tarthatnak lépést a jövőben szaktudományuk fejlődésével, azaz hogyan juthatnak hozzá a folyamatos ismeretekhez, információkhoz.

Hiddersfield városban 30 intézmény és vállalat könyvtára lépett

kooperációba, hogy az ipar szakembereit ilymódon tájékoztassák a szakirodalom alapján. Először is az ipar információ igényének felkelésére dolgoztak ki tervet /ismertető brosurá, körlevelek, előadások/, majd közös kiadványok /gyarapodási jegyzékek, tájékoztató bulletinek, központi folyóiratkatalógusok/ szerkesztésével és terjesztésével segítik a helyi műszakiakat munkájukban és a megfelelő információk megtalálásában.

B.S.

37:659.2

A műszaki tájékoztatás bevezetése a mai oktatási tanmenetekbe.-
/Introducing technical information into present educational./-
FARRADANE, J.- Revue de la Documentation. 28.k. 2.sz. 1961.máj. 41-45.p. T:OMK

Bármennyire is szükséges lenne, az iparvállalatok és a szakemberek nem élnek eléggé a műszaki tájékoztatás adta lehetőségekkel. Főleg azért, mert nem ismerik eléggé ezeket a lehetőségeket. Ennek a helyzetnek megváltoztatása céljából szükség van a műszaki tájékoztatás igénybevételének oktatására

- a műszaki egyetemeken és főiskolákon és egyéb szakoktatási intézményekben és tanfolyamokon,
- az ipar vezetőinek szóló különböző oktatási formák keretében.

Mindkét területen eddig csak elszórt próbálkozások folytak.

A középfokú oktatásban keveset lehet nyújtani e téren, de a felsőoktatásban minden évfolyamon helyet kellene szorítani olyan kérdések oktatásának mint pl. a tudományok legfontosabb kézikönyvei, a könyvtárak állományának és a dokumentációs szolgáltatásoknak igénybevétele és hasznosítása stb. Az ipari vezetők oktatása nehezebb feladat. Itt elsősorban a műszaki tájékoztatás igénybevételének szükségességét, a műszaki tájékoztató szolgálatok felállításának hasznosságát kell bizonyítani bizonyos speciális előadássorozatokon és a meglévő oktatási formákhoz kapcsolódva. Mindenfajta oktatásban külön helyet kell biztosítani bizonyos könyvtári és tájékoztató intézmények meglátogatásának és a tapasztalatok, gyakorlati kérdések megbeszélésének.

Az ipar fejlődése mindenképp nagy mértékben függ attól, hogy a műszaki tájékoztatás feladatainak megismertetését hogyan sikerül bekapcsolni a szakemberek és a vezetők képzésének és továbbképzésének tanmeneteibe.

B.S.

Milyen legyen a műszaki propaganda a vállalatoknál. - GÁRDOS GY.
Gyártástechnológia, 1.k.3.sz. 1961.jun. p. 81-82. T:OMK

A műszaki fejlesztés egyik döntő kérdése a technológia korszerűsítése, világszínvonalra emelése. De hogyan lehet utólrni a világszínvonalat, ha nem tudjuk pontosan, hogy hol tart? A világszínvonal megismerését, a legfejlettebb eljárások, berendezések használatát, terjesztését, szemléltető bemutatását szolgálja a műszaki propaganda.

Ma már tarthatatlan az az álláspont, hogy a műszaki propaganda lényegében társadalmi feladat. A műszaki propaganda a termelési tevékenység szerves része, s ezt minden vállalatban intézményesen kell megszervezni.

A Szovjetunióban 1955 óta fokozatosan kialakult a vállalati műszaki tájékoztató irodák hálózata, s ezekben - a vállalat létszámától függően - 1-7 műszaki propagandista dolgozik. az NDK-ban is megkezdték a vállalati propaganda szerv kiépítését információs mérnökök alkalmazásával.

A vállalati műszaki propaganda irodák megszervezését és működését jól megoldani csak megfelelő műszaki vezetéssel és közreműködéssel lehet. Csak úgy lehet biztosítani, hogy az iroda megfelelően ellássa a szóbeli, írásbeli és szemléltető propaganda terén ráháruló feladatokat /előadások, konzultációk; a szakirodalom folyamatos feltárása, értékelése; tapasztalatcsere-bemutatók, kiállítások, filmelőadások szervezése; a vállalat saját eredményeinek átadása stb., stb./.

GY.P.

026+016:629.11

Az autó-technikai információ forrásai. /Sources of information in automobile engineering./ - VEASEY, W.I. - Aslib Proceedings, 13.k. 7.sz. 1961.július, p. 167-177. T:OMK

Angliában igen sok hiányosság tapasztalható az autópári szakirodalom feltárásában, elérhetővé tételében. Ez a feladat a könyvtárosokra hárulna, - de az angol autópári nagyon kevés szakkönyvtárost alkalmaz. A nyolc nagyobb cégben mindössze egy okleveles könyvtáros dolgozik. Az autópári szakkönyvtári ellátottsága minden tekintetben jóval az országos átlag alatt van.

A cikk első része kritikailag értékelve tárgyalja az autópári szakirodalom elsődleges és másodlagos forrásait, rámutat a hiányosságokra, és megjelöl néhány szempontot az autópári dokumentáció fejlesztésére.

Figyelőszolgálat

A cikk második része a szövegben idézett kiadványok, források bibliográfiáját közli az alábbi szakcsoportosításban: könyvjegyzékek; szakirodalmi kalauzok; referáló folyóiratok és indexek; referáló szolgálatok és kiadványok jegyzékei; az autóipar rokonterületeire, alaptudományaira vonatkozó referáló lapok és indexek; fordítások, fordítási szolgálat; periódikus kiadványok jegyzékei; tudományos társaságok folyóiratai; szakkönyvtári kalauzok; könyvtári gyarapodási jegyzékek; könyvkereskedelmi jegyzékek, szótárak; könyvismertető szemlék; szakbibliográfiák.

GY.P.

014.3/5

Jobb indexekre van szükség a műszaki irodalom terén. /Better indexes for technical literature./ - Aslib Proceedings, 13.k. 4.sz. 1961. ápr. p. 89-111. T:OMK

Az Aslib és az Indexkészítők Társasága 1961. január 31-én konferenciát rendezett a műszaki irodalom indexelésének problémáiról. Az elnöki bevezető után 6 előadás hangzott el, amelyek különböző szempontokból világították meg az indexelés jelenlegi helyzetét, problémáit, perspektíváit.

J.F. HINSLEY a felhasználók, A.K. PARKER a kiadók szempontjától elemezte az indexeket; W.J. BISHOP a könyvek, G.C. JONES a folyóiratok indexelésének technikáját vizsgálta; C.W. CLEVERDON az indexelés munkafolyamatainak gépesítésére vonatkozó problémákat vetette fel.

L.E.J. HELYAR az elhangzott előadásokat, és hozzászólásokat összefoglalva megállapította, hogy a műszaki irodalom indexelésének színvonala nem kielégítő. A konferencián elhangzott előadások három fő téma közé csoportosultak: az indexekkel szemben támasztott követelmények; az indexelés technikája, és az indexek nyomdai előállítás, kiadása. E három fő problémakörben több olyan javaslat hangzott el, amelynek megvalósításával emelni lehetne az indexelés munkájának, technikájának színvonalát.

GY.P.

659.24:019.9

A szerkesztők foglalkoznak a bibliográfiákkal.- /Bibliografiejzenimajutszja konsztruktorü.- VVEDENSZKIJ, T.- Bibliotekar' 7.k. 1961. 58.p. T:OMK

Csak a referáló lapok. a bibliográfiai és műszaki folyóiratok

rendszeres átnézése biztosítja a legújabb irodalmi tájékoztatás folyamatos felhasználását az üzemek munkájában. Ez azonban sok időt igényel.

A moszkvai Lihacsev Autógyár szerkesztői irodájában - minthogy az üzemi műszaki könyvtár, amely néhány ezer műszaki dolgozót lát el irodalommal, nem vállalkozhatik arra, hogy az egyes részlegek vagy személyek érdeklődésének megfelelő irodalmi tájékoztatást rendszeresen kikeresse - bibliográfiai figyelő szolgálatot szerveztek. A szerkesztők egy csoportját megbízták, hogy rendszeresen nézze át a bibliográfiákat, referáló lapokat és utána rendszerezze tárják fel a megfelelő tájékoztató irodalmat. /Természetesen az egyes különleges feladatok megoldásához szükséges irodalmat is kikeresik./

Elsősorban az Össz-szövetségi Műszaki Tájékoztatási Intézet kiadványait nézik át, valamint a kéthetenként megjelenő "A műszaki irodalom újdonságai"-t, az Autógyártás című bulletint stb.

A legfontosabb tájékoztatásokat kivágják, /ha van másodpéldány/ vagy kigépelik - és a részleget vagy a részleg egyes szerkesztőit érdeklő témák szerint rendszerezik ill. juttatják el az érdekeltekhez. A kartonokat végül témák szerint lerakják, s így minden részlegnek kialakul a saját - bibliográfiai adatokat és referátumokat tartalmazó - irodalom-gyűjteménye.

B.S.

019.9:028

Bibliográfia a munkások részére készült könyvekben. - /Bibliografija v knigah dlja rabocsih./ - ZADERMAN, L.I. - Szovetszkaja Bibliografija, 2.k. 1961. 76-79.p. T:OMK

A műszaki tömegpropaganda egyik legelterjedtebb eszköze a SZU-ban az egyes szakmák munkásai részére készült kiadványsorozatok. Ezeknek kettős céljuk van:

1. hogy elemi fokon összefoglalják az illető iparágnak a mindennapos munka során szükséges ismereteit,
2. hogy érdeklődést ébresszenek a szakterület alaposabb és mélyebb tanulmányozásához, a szakirodalom rendszeres olvasásához.

Az utóbbi cél eléréséhez nyújt nagy segítséget a könyvben elhelyezett bibliográfia.

Szerző hat népszerű könyvsorozat több évfolyamát megvizsgálva azt tapasztalta, hogy a bibliográfiák terén nagy az egyenetlenség. Az egyik kiadványban bibliográfia címen a felhasznált irodalmat, a másokban az ajánlott irodalmat gyűjtik össze, egyszer annotált formában, másszor annotáció nélkül. Ezért a következő szempontokat veti fel a bibliográfiák helyes összeállításához:

- Nagyon fontos, hogy a bibliográfia kapcsolódjék a kiadványban tárgyalt témához. Esetleg már a szövegben az egyes kérdések tárgyalásánál fel kell hívni a figyelmet a bibliográfiában felsorolt művekre.
- Hasznos lenne nem a könyv, hanem az egyes fejezetek végén közölni a bibliográfiákat, amelyek lehetnek analitikusak is /könyvrészleteket, folyóiratcikkeket is tartalmazhatnak/. Esetleg magát a bibliográfiát is lehet fejezetekre tagolni.
- Az irodalom összeválogatásánál tekintettel kell lenni arra, hogy a kiadvány alsó- vagy középfokú végzettséggel rendelkező olvasóknak készül.

A szerző által átnézett sorozatok rejtett bibliográfiáinak közös hibája, hogy

- a/ nem tartalmaznak - vagy csak alig - olyan műveket, amelyek az illető iparág gazdasági jelentőségét tárgyalnák,
- b/ ritkán ajánlanak újítók és élenjáró munkások tapasztalatait ismertető műveket,
- c/ kevés ill. formális az annotáció,
- d/ sokat vétenek az elemi bibliográfiai leírások szabályai ellen: elhagyják a kiadás helyét, a terjedelem /különösen az ábrák és táblázatok/ pontos közlését.

Célravezető és hasznos a könyvet író szakember és a tapasztalt bibliográfus együttműködése. A műszaki kiadványok kiadása terén a központi és ágazati műszaki könyvtárakkal való szoros együttműködés biztosíthatja a meglévő hibák kiküszöbölését.

B.S.

019.9

Új műszaki könyveket a munkásoknak. - /Novije knigi po tehnikе - rabocsim./ - POPOVA, N.P. - Szovetszkaja Bibliografija, 3.k.1961. 73-76 p. T:OMK

A mérnököket, technikusokat a SzU-ban a VINITI expressz-információi tájékoztatják a műszaki irodalom újdonságairól. 1961-ben a SzU Össz-szövetségi Nyilvános Tudományos-Műszaki Könyvtára /GPNTB/ ebből a célból a munkások számára bibliográfiai kiadványsorozatot indított "Új műszaki könyvek munkások számára" címen. A kiadvány 8 ágazati sorozatban /A technika általános kérdései és az ipar gazdasági vonatkozásai; Bányászat; Energetika és villamosipar; Kohászat; Gépgyártás és fémek technológiája; Építőipar; Élelmiszeripar; Könyvnyűipar/ havonta jelenik meg és az előző hónap könyveit ismerteti.

Egy-egy kiadvány 12-15 szabad lapból áll, mindegyik lap egy-egy könyvről ad tájékoztatást. /Néha egy kérdésre vonatkozó több könyv is egy lapra kerül./ A bibliográfiai leírás és annotáción kívül rövid kivonatot is közöl. A jobb felső sarokban a tárgyat jelölő rovat van.

A kiadványokat úgy állítják össze, hogy az információ több területén, az állománygyarapításnál és a bibliográfiai munkában is használhatók legyenek.

A feldolgozott irodalom sokrétű, a könyveken kívül ismertetik az egyes kiadók ipari sorozatait, a technológiai előírásokat, balesetelhárítási utmutatókat, gyártmányleírásokat és prospektusokat, néhány a szakmunkások számára is érthető magasabb szintű szakkönyvet, kézikönyveket, bibliográfiákat. Minthogy a kiadványsorozatnak nagy jelentősége van az önképzésben, az ismeretterjesztő társulat előadásaira is felhívják a figyelmet.

Az első kiadványok vizsgálatánál több könnyen leküzdhető hiányosság is előfordul /sablonos annotációk, szakkifejezések nem pontos megválasztása, a tárgyszavak nem egyöntetű kijelölése stb./. Sajnálatos, hogy a sorozatok közül a vegyipar kimaradt.

B.S.

651.926.07:5/6

A tudományok fordításának kérdése. / The translation problem in science/. - PHILLIPS, M. - Revue de la Documentation, 28.k.2.sz. 1961.máj. 52-55 p. T:OMK

A fordítások jelentősége egyre nő, mivel egyre több olyan nyelven jelenik meg szakirodalom, amelyen a tudósok és szakemberek még a legalapvetőbb ismeretekkel sem rendelkeznek. Így fordulhatott elő pl. hogy egy hozzáférhető szovjet szaklapban megjelent híradástechnikai cikk el nem olvasása Amerikában 200 ezer dollár kárt - felesleges kutatást - okozott.

Az angol Szakkönyvtárak és Információs Irodák Szövetsége /ASLIB/ által vezetett nyilvántartás szerint Angliában a fordítások iránti érdeklődés a mellékelt grafikon szerint oszlott meg az 1960. június 14 és szeptember 30 közötti 15 hét alatt. /Az orosz+német+francia+japán dokumentumok fordítására irányuló igény ez alatt az idő alatt az összes fordításoknak 94 %-át tette ki. Az egyes nyelvek között pedig első helyen az orosz állt 51 százalékos átlaggal./

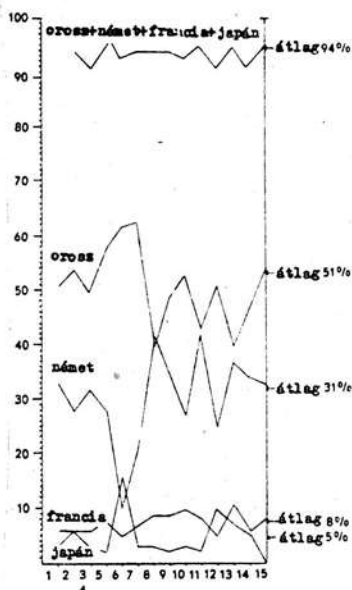
Angliában az ASLIB és egy másik szerv: a DSIR foglalkozik legeredményesebben a fordítások nyilvántartásával. A DSIR gyűjteményében több mint 20 000 Angliában készült fordítás található, valamint amerikai szervezetek oroszról készített fordításainak mikrofilmjei.

Figyelőszolgálat

A fordításokról az USA-ban megjelenő TECHNICAL TRANSLATIONS és a DSIR kiadásában megjelenő NLL TRANSLATIONS BULLETIN ad hirt.

Az ASLIB csupán nyilvántartást vezet az elkészült fordításokról/1952-től máig 60 000 fordítást tart számon/. A bejelentés nem kötelező, 100 fordításból átlag 1-2 duplum fordul elő, de 100 bejelentésből 20 az, ami már le van fordítva.

A fordítások átlag hosszúsága 7.5 oldal /oldalanként kb. 300 szó/. A fordítási igények legnagyobb része - közel 50 %-a - kb. másfél éves anyagokra vonatkozik, tehát az időhatárok állandóan szűkülnek. Ebből a szempontból is egyre nagyobb jelentősége van az idegennyelvi/elsősorban orosz/ folyóiratok teljes fordításának és kiadásának. Az orosz nyelv oktatására Angliában egyre több gondot fordítanak.

B. S.

651.926.07:002 47 :5/6

Az orosznyelvű természettudományos és műszaki irodalom fordítása a nyugati államokban. - /Translations of Russian scientific and technical literature in Western Countries./ - FRANK, A. - Revue de la Documentation, 28.k.3.sz. 1961.máj. 47-51 p. T:OMK

Az elmúlt 10 évben alapvető változás állt be a nyugati /kapitalista/ országokban az orosznyelvű szakirodalom iránti érdeklődés tekintetében, amit az egyes államok a fordítási tevékenység támogatásával és fokozásával próbálnak kielégíteni. Ez azonban csak részben sikerül, hiszen a SzU és az USA 1959 évi könyvtermésének összehasonlítása az alábbi képet mutatja:

	USA	SzU
tiszta tudományok	1033	3780
alkalmazott tudományok	2058	33700

Ugyanezekben a tárgykörökben a SzU-ban jelenleg kb. 2600 folyóirat jelenik meg.

A szovjet szakirodalom fordítása az angolszász nyelvterületen a

legnagyobb. Ma már 90 orosznyelvű folyóiratot fordítanak le teljesen és rendszeresen. Ezenkívül az Amerikai Matematikai Társaság évi 2000 oldal szovjet szakszöveget fordít; különböző társaságok és intézetek pedig rendszeresen fordítják a rakétatechnikára és az űrhajózásra vonatkozó szovjet dokumentumokat stb. Az USA nemrég 1 200 000 dollár értékben rendelt fordításokat oroszról-angolra pl. Izraelből /10 ezer oldalnyi orosz szakszöveg fordítását/, Lengyelországból és Jugoszláviából. Az állami tevékenység másik ága az elkészült fordítások nyilvántartásának, dokumentációs feltárásának megszervezésére és pénzügyi támogatására irányul.

Nyugatnémetországban a hanoveri műszaki egyetem mellett működő tájékoztatói központban belül külön osztály foglalkozik a szovjet szakirodalom gyűjtésével és fordításával. Franciaországban 300 szovjet folyóiratot tárnak fel kivonatok formájában a BULLETTIN SIGNALE-TIQUÉ című lapban. A francia dokumentációs központ évi 3200 szocialista országból származó dokumentumot fordít le.

A fordításokat 1951 óta tartják központilag nyilván az NDK-ban. 1951-től 1957-ig a bejelentések önkéntesek voltak, 1957 óta már kötelező. Ez alatt az idő alatt összesen 60 000 DM megtakarítást eredményezett az, hogy ily módon sikerült megakadályozni a párhuzamos fordításokat.

A központi nyilvántartást 1958 óta az Institut für Dokumentation /IfD/ vezeti. 1959 végén a betűrendes és ETO szakkatalógusban nyilvántartott fordítások száma elérte a 150 000-et, évi gyarapodása kb. 20 000 tétel. Egy év alatt 34 000 felvilágosítást nyújtanak. /Az IfD központi gyűjteményében 39 000 fordítás található./ A katalógusokból időnként különböző tematikus jegyzékeket adnak ki, ezenkívül 10 szakfolyóirat rendszeresen közli az elkészült fordítások jegyzékét.

Ugyanitt lyukkártyákon 800 fordítót tartanak nyilván szaktudásuk, nyelvismeretük és egyéb tulajdonságaik alapján.

A fordítások bejelentéséhez és nyilvántartásához használt típusnyomtatványok.

B.S.

659.25:658.564

Tájékoztató, dokumentáció és ismeretközlés. - /Information, documentation and communication./ - M^{EREDITH}, P. - Library Association Record, 63.k.6.sz. 1961.jun. 191-196 p. T:OMK

A könyvtárak látogatói általában nem egy adott dokumentumot keresnek, hanem bizonyos információkat, amelyek a legáltalánosabbaktól a legspeciálisabbig terjedhetnek. A könyvtáros feladata, hogy olva-

sóinak ezeket az igényeit a leggazdaságosabb erőráfordítással elégítse ki. S amint az atomenergia forradalmasította a technikai haladást és tulszárnyalta az elmúlt két évtized felfedezéseit, ugyanúgy az adatfeldolgozó és információs munkák gépesítése is ugrásszerű fejlődést idéz elő az ismeretközlés területén.

Az információs munka forradalmi jellegű átalakulása a szellemi munkát felszabadítja a fáradságos sablon munkáktól. Ha gondosan elemezzük a szellemi tevékenység állandóan visszatérő munkameneteit és felfedezzük, hogy ezek gépi úton is elvégezhetők, akkor megszüntethetővé válik a fizikai munkások és a szellemi munkások szabadidejének egyensúlyi helyzetében beállott eltolódás. Ez az egyensúly akkor borult fel, amikor a fizikai munkákat már nagy mértékben gépesítették, de a szellemieket még nem.

Az információs munkák egy részének gépesítése mindenképpen javíthatja a dokumentációnak az ismeretközlés általános rendszerében elfoglalt helyzetét és jelentőségét.

B.S.

77:002

Dokumentum reprodukció. - /Document reproduction./ - VERRY, H.R.
Revue de la Documentation, 28.k.2.sz. 1961.máj. 70-72.p. T:OMK

A FID folyóiratában indult új rovat első összeállításában több új másoló és sokszorosító eljárást és berendezést ismerttet.

Az egyik legérdekesebb ujtítás az amerikai A. GAINS találmánya: az IMAGIC eljárás, amelynél - szemben az eddig ismert rendszerekkel - az eredeti dokumentumot /és nem a másolópapírt/ teszik érzékennyé. A dokumentumra ugyanis igen vékony, ugyyszólván láthatatlan olajos filmréteget visznek át, amely infravörös lámpa hatására átkerül egy kontakt papírlapra. A látens képet ezután finom tintaporral hívják elő, amely csak az olajos részeken tapad meg és hő hatására fixálódik. A műveletek teljesen automatizálhatók. Az elkészült prototípus percenként közel 23 méter hosszúságban készít másolatokat. /Ára 200 angol font körül lesz./

A Varytyper gyár FOTOLIST elnevezésű gépét egyre több országban alkalmazzák. A gép a tetszés szerinti elrendezésben beadagolt kis kartonokon lévő szöveget automatikusan és nagy gyorsasággal fényképezi negatív jegyzékek formájában, amelyről azután fotó eljárással készíthetők az offszet sokszorosításhoz szükséges rotaprint lemezek. /Az automata berendezés ára Európában kb. 8000 angol font./

Rövid ismertető a ROTAPRINT R30/95 nagyteljesítményű sokszorosítógépről, a DIAZO-THERM eljárásról, a XEROX 914 típusú gép gazdaságosságáról és néhány egyéb újdonságról.

A sokszorosítástechnika rohamos fejlődése felveti annak szükségét, hogy az ilyen munkákat végző és irányító dolgozók részére oktatni kell ezeket az ismereteket. Angliában az életrehívott Institute of Reprographic Technology van hivatva ezt a feladatot elvégezni.

B.S.

026/027 410

Az angol nemzeti tudományos és műszaki könyvtár ügye. - /The National Reference Library of Science and Invention - J. of Documentation 1961.márc. 17.k.l.sz. p.1-39.; The National Reference Library for Science and Technology - Nature 1961.jul.1. 191.k. 4783.sz. p.1-3./ T:OMK-MÚFI

E kézikönyvtár létesítése és elhelyezése immár tizenöt éve foglalkoztatja az érdekelt angol közvéleményt: a kutatásra szánt költség emelkedett, az információs anyag beszerzése és a tájékoztatás felhasználása ezzel korántsem áll összhangban. Az eddigi kormányok sok halogatása után most végre kialakult az a terv, hogy e könyvtárat a Találmányi Hivatal Könyvtarából kifejlesztve a British Museum Nyomtatott Könyvek Osztályának részeként külön, új épületben /mintegy 2-3 km-nyire a British Museumtól/ szervezzék meg: ehhez most szerzik meg a Themze-parti területet, 1963 tavaszán kezdik építeni és 1965 végére remélik elkészültét. A tudományos tanácsadó testületek, a Találmányi Hivatal, az ASLIB és más szakértők tervezete szerint a reference-könyvtár mindig csak az utolsó ötven év anyagát tartaná - de ezt teljességre törekedve, ide juttatva a British Museum műszaki anyagát is. Együttműködésnek kell kialakulnia a tudományos társaságok, cégek könyvtáraival, a Tudományos és Ipari Kutatás Minisztériumával. Az ötven évnél régiebb anyag mindig átkerülne a British Museumba, így az 500 000 kötetre tervezett épület némi utólagos bővítési lehetőséggel állandó megoldást ígér /ha a British Museum raktárterülete bővíthet.../; az évi szaporulat a szabadalmi táron kívül tízezer kötetre tehető, ebből hatezer periodica.

Minden tervezet egybehangzóan minél teljesebb hozzáférhetőséget, tehát szabad polcot és kiterjedt, szakszerű referenc-szolgálatot tekint alapfeltételnek, megkívánja a tudományos könyvtárak fejlesztésének egybehangolását és követeli, hogy a könyvtár tartsa anyagát szoros kapcsolatban a tudományos és műszaki fejlődéssel, a használók szükségleteivel /egyetemi szint fölött, középkereteknek csak kevésé, inkább találmányi vonatkozásban/. A szabadpolc-rendszer szakraktározást jelent úgy, hogy az összesen mintegy 300 férőhelyes olvasótermeken kívül kb. ugyanannyi kutató oszlik el közvetlenül a raktárak mellett kisebb munkahelyeken. A könyvtár gyűjtőterülete az 5-7 ETO szakokra terjed ki. Igen fontos a megfelelő tudományos fokozatu könyvtárosok toborzása és kiképzése /pl. már most tanulmányutak az USA-ba és a Szovjetunióba és a nyelvtudás kiszélesítése a világtudalom nagyobb mérvű feldolgozása végett/; leendő létszámuk: 9 vezető, 13 önálló, 21 beosztott és 19 segédkönyvtáros. A bővített könyv-

tári és szakreferenc szolgálaton kívül modern követelményeknek megfelelő bibliográfiai segédletek elkészítése, központi címjegyzékekben való részvétel, katalógusok és gyári kiadványok rendszeres beszerzése, mikrofilm- és mikrokópiaszolgálat, esetleg önkiszolgáló fotehelyiség, hangszigetelt gépelőszobák, telex, könyvkötészet szerepelnek a tervekben. A British Museumban tároló vagy ott kötés alatt lévő és a megóvando anyagot esetleg táviratilag továbbított fotokópiák tennék hozzáférhetővé. A segédletek közül a témabibliográfiai a polcokon szétszórt anyagot egyesítik a kutató számára, de ne legyenek oly részletesek, hogy túl sok válogatást hártssanak az olvasóra. /Nem készülne rendelésre témabibliográfia, mint nálunk! / Az új szerzemények jegyzékei annotáltak volnának.

F.I.

05:655.53

Műszaki könyvtári bulletinek. - /Engineering library bulletine./
BLAIR, K.G. - Special Libraries, 52.k.4.sz. 1961.ápr. 175-182 p. T:
OMK

Szerző 94 vállalat 123 műszaki könyvtári bulletinjét vizsgálta meg és elemezte. Megállapította, hogy ezek a kiadványok általában két-fős feladatot töltenek be:

1. közlik új beszerzéseik jegyzékét,
2. különböző formában szakirodalmi információt nyújtanak.

Megjelenési formáját tekintve a 123 kiadvány közül a legtöbb /113/ sokszorosítással készül; 84-et csak egy sarok fűzőkapocs tart össze. Az adatok elrendezését nézve 38 betűrendes, 59 szakrendi, 12 folyószám, a többi vegyes. Tartalmát illetően 17 könyveket, 14 folyóiratcikket, 28 egyéb dokumentumot, 1 szabadalmat, 12 könyveket és folyóiratcikket, 29 könyveket és egyéb dokumentumot, 1 szabadalmat és folyóiratokat, 21 könyveket, folyóiratcikket és egyéb dokumentumot ismertet és foglal jegyzékbe.

A bulletinek terjedeleme szerinti megoszlása: 1-5 oldalas: 23, 6-10 oldalas: 32, 11-15 oldalas: 16, 16-20 oldalas: 11, 21-40 oldalas: 27, 40 oldalasnál nagyobb terjedelmű: 14. A kiadványok fele kétoldalas sokszorosításban jelenik meg.

12 kiadvány hetenként, 20 kéthetenként, 43 havonta jelenik meg; a legtöbb /116/ A4 méretben. A közölt dokumentumokról 80 bulletinben csak a bibliográfiai adatok jelennek meg, 8-ban annotációk, 11-ben kivonatok, 20-ban pedig katalóguscédulák.

A vizsgálat javaslatai: egy- vagy kéthasábos oldalak, gyöngybetűs - jól elkülönített szövegrészlet ill. tételekkel; vonzó külső címlap; minden szükséges adat feltüntetése a belső címlapon; tartá-

lomjegyzék; kész úrlapok az ismertetett dokumentumok igénylésére; a kiadó pontos megnevezése /cimmal, telefonszámmal/; egy-egy szám ne haladja meg a 25 oldalt; ne a teljességre törekedjék, hanem érvényesítse a válogatás elvét; alkalmoszerű - nem szabályos megjelenés; hirdetések, közlemények publikálása.

B.S.

027.6

Két könyvtár - egy gyár. A műszaki és szakszervezeti könyvtár együttműködése a Klement Gottwald Gyárban. - PARANYI Gy.-né. - A Könyvtáros, 11.k.8.sz. 1961.aug. p. 459-460.

027.6

A műszaki fejlesztés és az üzemek könyvtárai. - KISS J. - A Könyvtáros, 11.k.6.sz. 1961.jun. p. 341-343.

025.8

Első lépések a tömör raktározás hazai megvalósítása után. /Az Állami Gorkij Könyvtár tapasztalataiból./ - BARABASI R. - Magyar Könyvszemle, 77.k. 2.sz. 1961.ápr.-jun. p. 180-185.

025.17

A nem hagyományos dokumentumfajták kezelése és szerepe a műszaki könyvtárakban. - BALAZS S. - SZABOLCSKA F. - Magyar Könyvszemle, 77.k.2.sz. 1961.ápr.-jun. p.185-187.

025.3:655.344

Katalóguskartonok készítése a könyvtárban. - /Preparing catalog cards in the library./ - KIERSKY, Loretta J. - Special Libraries, 52.k.5.sz. 1961.máj.-jun. 258-259 p. T:OMK

Az Air Reduction Company /New Jersey, USA/ könyvtárában a nemzetközi méretű katalóguskartonokat offszet sokszorosításhoz használják.

Figyelőszolgálat

---

latos ugyanolyan nagyságu papirlemezre gépelik. A lemez hátoldalára írják a sokszorosító részére a megkívánt példányszámot. Az offszet /rotaprint/ sokszorosítás után egy könyvtáros bélyegzővel végzi el a kijelölést. Fél centiméter nagyságu vörös nyilat bélyegez az elé a rendszó, tárgyszó stb. elé, amelynek alapján az adott kartont besorolják a katalógusba.

B.S.

655.4/5:025.3

Könyvkiadás annotációval ellátott nyomtatott katalóguscédulák-
kal. - /Izdanie knig sz peccatnúi annotirovannúi kartocskami./ -
NEMCSEJKO, V.V. - Szovetszkaja Bibliografija, 2. sz. 1961. 32-34 p.
T:OMK

1960-ban a SzU Kulturáli Minisztériumának könyvtári főosztálya utasítást adott ki a könyvek központi osztályozására és katalogizálására, amelynek értelmében a központi, köztársasági, körzeti és területi kiadók szakszámmal, Cutter számmal, bibliográfiai leirással és nyomtatott annotációval kötelesek a könyveket megjelentetni. Az év folyamán több kiadó kezdte meg az utasítás végrehajtását, a Turkmenoszizdat és a Turkmenucspedgiz pedig teljesen rátért a könyvek nyomtatott cédulával való kiadására.

A munkafolyamat a következő: a kiadó a Turkmén SzSzk Könyvpalotájába küldi az annotációt, valamint bonyolultabb tudományos művek esetén a teljes kéziratot, népszerű és szépirodalmi könyvek esetén a címlapot. A Könyvpalota a köztársasági könyvtárral együtt elkészíti a címleirást és a szakjelzetet, ezeket cédulára gépeli az annotációval együtt. A könyv ill. a címlap általában 2-3 napig marad a Könyvpalotában, utána visszakerül a kiadóhoz. A rendelkezések értelmében a szedést nem kezdenek meg az annotált cédula nélkül. Ezzel a módszerrel a könyvtáros belsőlhat a címlap kialakításába is, elérheti, hogy minden adat rajta legyen a könyvön.

A kartonokat a kiadók külön nyomják és minden könyvbe behelyezik. /A Turkmén SzSzk-ban turkmén és orosz nyelven./

Ukrajnában annotált cédula csak azokba a könyvekbe kerül, amelyeket a kollektor szétoszt a könyvtáraknak. /Kb. a példányszám 30 százaléka./ Itt minden könyvre két cédula jut.

B.S.

025.3:658.564

Az automatizálás kopog a könyvtári katalógusok ajtaján. - /Automation raps at the door of the library catalogs./ - VERTANES Ch.A. - Special Libraries, 52.k.5.sz. 1961.máj.-jun. 237-242.p. T:OMK

Sokan Amerikában ma már a kötetkatalógusokat tekintik a jövő katalógusainak, amelyeknek elkészítését az elektronikus gépek alkalmazása teszi lehetővé és gazdaságossá. Az elmúlt években ugyanis a különböző adatfeldolgozó gépeket olyan nagyteljesítményű nyomdai /sokszorosító/ berendezésekkel egészítették ki, amelyek percenként 600-900 sort írnak le. a LILCO cég 316 oldalas kötetkatalógusának fotó-offszet sokszorosításra alkalmas egy példánya így kb. 30 perc alatt készülhet el. /Az IBM 407 típusu géppel ez a munka 1960-ban két óráig tartott./

A LILCO cég különböző telephelyeken van szétszórva, s kötetkatalógusa főleg a könyvtárhasználat ilyen célból való megkönnyítését célozta. Az állomány legfontosabb bibliográfiai adatait tartalmazza a következő elosztásban:

előszó, bevezetés, rövidítések	I - XXXXIII p.
cím-mutató	1 - 81 p.
tárgymutató /8 főcsoportban/	82 - 170 p.
szerzői mutató	171 - 248 p.
sorozatok, folyóiratok, mikrofilmek	249 - 279 p.

A kiadott kötetkatalógusok mellett a könyvtárban továbbra is megmarad a cédulakatalógus - a pontos és teljes tájékoztatás céljára. A jövőben rendszeresen kiadásra kerülő kötetkatalógusokat állandóan tökéletesíteni kívánják.

B.S.

025.3:681.177

Könyvtári katalógusok egvidejű készítése kézi és gépi felhasználásra. - /Simultaneous preparation of library catalogs for manual and machine applications./ - DURKIN, R.E. - Special Libraries, 52.k. 5.sz. 1961.máj.-jun. 231-237 p. T:OMK

Az IBM egyik vállalatában a könyvtár és a gépterem együttműködése révén a feldolgozás alábbi menete alakult ki:

- a/ a katalógizáló a címleíráshoz szükséges adatokat megjelöli a dokumentum címlapján, s ez a vállalat géptermebe kerül;

- b/ a gépkezelő a kijelölt adatok alapján a megfelelő IBM gépen elkészíti a további műveletekhez szükséges lyukkártyákat /dokumentumonként átlag 3 IBM lyukkártya szükséges a megfelelő adatoknak a számoszlopokon való lyukasztásához és egy sorban való "feliratozásához"/;
- c/ az elkészült lyukkártyákról más gépeken megfelelő számú /átlag 12/ nemzetközi méretű katalóguscédulákat készítenek, ami általában még aznap visszakerül a könyvtárba;
- d/ a gépteremben maradt lyukkártyákról hetenként - szakmai csoportosításban - elkészül a könyvtári új beszerzések jegyzékének sokszorosításhoz szükséges stencil vagy más nyomólapra;
- e/ a lyukkártyákat ezután későbbi gépi visszakeresés /irodalomkutatások/ céljára tárolják.

Ezzel a rendszerrel 100 dokumentum feldolgozásánál 30 munkaórát takarítanak meg, és biztosítani tudták, hogy az új beszerzéseket a beérkezéstől számított két héten belül megjelentetik a könyvtár bulletinjében, a katalóguscédulák pedig ugyszólván azonnal elkészülnek.

B. S.

025.85

Régi papírok foltjainak kifehérítése vegyi módszerekkel. - /Étude des blanchiments chimiques des taches des papiers anciens./ - ATIP, /Association Technique de l'Industrie Papetiers/, 1960. 4.sz. 173-183 p. T: Papirip. Kut. Int.

A régi könyveken található foltok eredete különböző. Ilyenek a piszkos ujjaktól származó zsír- és vérfoltok, a tinta-, a rozsda-, a papirgyártásból származó enyv- és rézfoltok, a rovarok által hagyott nyomok, valamint a nedvesség és a penész okozta foltok.

Ezek a foltok a könyv külsejét nagymértékben rontják, sőt néha olvashatatlaná is teszik. A 19. század óta számos tudós, vegyész és könyvtérítő foglalkozott a foltok fehérítésével. A párizsi Természettudományi Múzeum kriptogram /virágtalan növények/ laboratóriumában osztályozták és próbálták ki a foltok eltüntetéséhez használt eddigi módszereket. A kérdés elég kényes, mert egyrészt a foltokat el kell távolítani, másrészt pedig magát a papírt meg kell védeni a károsodástól. A papírok szilárdságát kezeletlen, öregített, fehérített, majd fehérített és öregített papíron vizsgálták.

A vizsgálatokhoz - az eredeti papírok kiméltése céljából - megfelelő összetételű és tulajdonságú papírt kerestek. Számos megvizsgált papír közül a 80 % rongyot és 20 % fehérített alfacellulózt tartalmazó papírt találták a legkedvezőbbnek.

Mivel a fehéritéssel járó vegyi átalakulást nem elegendő közvetlenül a kezelés után vizsgálni, hanem annak későbbi kihatását is ismerni kell, megfelelő mesterséges öregítési módszert kerestek. Összehasonlító vizsgálatok után szárítószekrényben 72 órán át 105°C hőmérsékleten végzett öregítésben állapotoktak meg.

A régi könyveken talált foltok legnagyobb része penészfolt volt. Ezért e vizsgálatokat a penészfoltokra korlátozták. A papirokat 14-féle penésszel kezelték szabványos körülmények között.

Az irodalomból ismeretes leghasználatosabb fehéritési módszerekkel vizsgálták e papirokat. A tanulmány e fehéritési módszereket a következőképp csoportosítja:

- A/ Fehérités káliumpermanganáttal /3 eljárás/
- B/ Fehérités hiperoxiddal /2 eljárás/
- C/ Fehérités kalciumkloriddal /3 eljárás/
- D/ Fehérités nátriumhipoklorittal /4 eljárás/
- E/ Fehérités sósavval /1 eljárás/
- F/ Fehérités oxálsavval /5 eljárás/
- G/ Fehérités citromsavval /1 eljárás/
- H/ Fehérités kloramin T-vel /2 eljárás/
- I/ Fehérités nátriumklorittal /1 eljárás/
- J/ Fehérités Fe- és ammónium-alumíniumszulfáttal /1 eljárás/

Az eredmények nem voltak teljesen kielégítők. Feltevésük szerint a gombák a papír belsejébe hatolnak, s az elszíneződést ezért nehéz megszüntetni.

A legjobb eredményeket a nátriumklorittal és nátriumhipoklorittal fehéritett papírok adták. Ezek szilárdságát vizsgálták oly módon, hogy a kezelt papírokat egy éjszakán át folyóvízzel mosták, majd levegőn szárították. E papírokat három részre osztották: az első részt azonnal megvizsgálták, a második részt szárítószekrényben mesterségesen öregítették, a harmadik részt pedig természetes öregítés céljából laboratóriumban tárolták.

A vizsgálatok azt mutatták, hogy közvetlenül a hipokloritos kezelés után a papír szilárdsága kissé, öregítés után viszont nagymértékben csökkent. A kémiai tulajdonságok kisebb mértékben változtak.

A nátriumkloritos fehérités a papír tulajdonságait kissé megjavította, ezek azonban öregítés után leromlottak, de nem annyira, mint a hipokloritos kezelés után. A vizsgálatokat folytatják, mégpedig előzetesen öregített és azután fehéritett papír szilárdságának a vizsgálatával, hogy így jobban megközelítsék a tulajdonképpeni célt: a régi papírok kifehéritését.

A tanulmány érdekessége, hogy összefoglalja /részletes bibliográfiát adva/ a régi könyvek, iratok restaurálásának, ill. fehéritésének eddigi módszereit, ismerteti a különböző papírpenészeket, pontosan leírja a végzett vizsgálatokat és táblázatokon, grafikonokon is ismerteti az eredményeket.

K.V.

778.14

Fejlődés a fotoreprodukcióban. - /Special Libraries Developments in photoreproduction./ - KIERSKY, L.J. - Special Libraries, 52.k. 4.sz. 1961.ápr. 188-189 p. T:OMK

A Microcard Reader Corporation /West Salem, Wisconsin, USA/ cég ujdomsága a régen várt mikrokártya másoló: Microcard Copier Type I. A gépben harmincméteres pozitív és negatív papírszalag fut egymás mellett, s ezeken 2155 x 28 cm nagyságu nagyítások ill. másolatok készíthetők a választott mikrokártyákról 30 másodperc alatt.

Kétoldalas mikrokártyákat is készítenek, s így egy kártyán 160 oldalnyi dokumentum kicsinyített képe helyezhető el.

A thermofax másológépek gyártó cége /Minnesota Mining Co, USA/ kétfajta - A és B - típusu másolópapírt hozott forgalomba. A rózsaszín és fehér papírok együttesen két centnél olcsóbban állítanak elő egy másolatot. A kívánt szöveget az A papírra kell gépelni, írni vagy nyomtatni, erről készül a másolat 4 másodperc alatt. Egy nyomólapról 25 másolat készíthető, ha tehát egyidejűleg 4 A lapot készítenek indígyóval, akkor arról 100 másolat készíthető.

Egy londoni cég /Micro Methods Ltd./ mikroszkóphoz hasonló hordozható mikrokártya és mikrofilmkártya leolvasókészülékeket gyárt. A huszszoros nagyítással dolgozó egylencsés típus ára 18 font, a kétlencsésé 30 font.

B.S.

- □ -